

Význam morální a psychologické přípravy v soudobém boji

V každé válce jsou podrobeny kruté zkoušce nejen masy vojáků a bojová technika, charakter politického i ekonomického zřízení bojujících stran, ale i morální, psychologická pevnost a odolnost armád i civilního obyvatelstva.

Současná úroveň rozvoje prostředků vedení ozbrojeného zápasu a s tím spojené zásadní změny v charakteru i způsobech vedení boje a operace nepředstavitelně zvyšují úlohu morálního faktoru. Tento faktor je jedním z nejdůležitějších a rozhodujících o výsledku války v celku. Tuto skutečnost již potvrdila 2. světová válka a zvláště názorně dnes vyniká v boji jihovietnamských vlastenců proti americkým vetřelcům a jejich domácím pomahačům. Naskytá se otázka, **co chápat pod pojmem morálního faktoru?** Ná-zory a odpovědi na tuto otázku jsou různé. Abychom mohli dát na danou otázku správnou odpověď, je nezbytné představit si bytí i zjednodušený obraz boje, operace a ozbrojeného zápasu s použitím prostředků hromadného ničení. To proto, že k takovému boji musí být naše ozbrojené síly i naše národy připraveny, aby mohly vydržet a ubránit vymoženosti socialistického zřízení.

Na morálně politický a psychologický stav našich vojsk i civilního obyvatelstva mohou mít podstatný vliv tyto okolnosti vzniku a průběhu bojové činnosti, které můžeme shrnout takto:

— nenadálé rozpoutání války agresivními imperialistickými kruhy zahájené mohutnými jadernými údery;

— hromadné ztráty vojsk i civilního obyvatelstva v relativně velmi krátké době;

— zasažení vojáků i bojové techniky, vody, potravin, kombinovaným účinkem jaderných zbraní;

— celkový, bytí zjednodušeně „viděný“ **obraz bojiště po hromadných jaderných úderech**, jako: velké požáry, rozboření staveb a rozrušení terénu situace; velký počet mrtvých těl různým způsobem zasažených i vyřazených a silně poškozené bojové techniky; silné nervové šoky a strádání raněných; smrt a umírání nejbližších spolubojovníků v jednotkách, nejasnost situace; dočasná ztráta spojení a schopnosti velet podřízeným; vyřazení celých prvků a částí bojových sestav; opožděné poskytnutí lékařské pomoci těžce raněným a jinak zasaženým radioaktivními, zápalnými, chemickými látkami event. i bakteriologickou nákazou; radioaktivní, chemické i bakteriologické zamoření rozsáhlých částí bojiště, vodních zdrojů a potravin; šíření se zvláště nebezpečných infekcí; existence prostorů v karanténě a izolaci, obrovské ztráty civilního obyvatelstva způsobené zbraněmi hromadného ničení; šíření různých nepodložených zpráv; výskyt paniky a intenzivní působení nepřátelské diverze, protikomunistické propagandy atd.

Budoucí válka za existence zbraní hromadného ničení, jestliže by ji imperialisté rozpoutali, by byla nejostřejším třídním střetnutím dvou protichůdných společenských systémů. Taková válka by

byla produktem jen imperialistické politiky. Země socialistického tábora budou vést v takovém případě spravedlivou, posvátnou válku za zachování pokrokových idejí a vymožeností socialismu. Proto všichni vojáci a všichni lidé musí správně ideologicky chápat příčiny a zákonitý výsledek takové války, což ovlivní i morální faktor. Možné použití prostředků hromadného ničení a jejich následky vyžadují také velmi silnou psychologickou pevnost a odolnost a mravní zakalenost.

Takovým způsobem vzato **zahrnuje v sobě morální faktor** ideologické, mravní a psychologické prvky, které v přípravě vojáků hrají velkou úlohu.

K ideologickým prvkům patří především morálně politická připravenost. Jejím cílem je výchova všech vojáků v duchu vědeckého světového názoru marxismu-leninismu, v duchu pevného přesvědčení o reálnosti a správnosti komunistických ideálů. Morálně politická příprava má také vyzbrojit vojáky správným chápáním státních zájmů na základě třídního přístupu k úloze socialistického státu, v tom i armády jako nejostřejšího mocenského nástroje politiky KSČ v zájmu všech pracujících; dále vyzbrojit vojáky a především velitelský sbor chápáním politiky KSČ a vlády ČSSR, chápáním podstaty a třídních cílů spravedlivé války k obraně socialistické vlasti a celého socialistického tábora.

Morálně politická příprava spočívá také ve formování a upevňování určitých mravních principů jednání v jakýchkoli i těch nejsložitějších a nejtěžších podmínkách a situacích soudobé války.

Konečným a hlavním cílem morálně politické přípravy je výchova plamenného socialistického vlastence, ideově přesvědčeného obránce své vlasti, celého socialistického tábora.

Takovým chápáním morálně politické přípravy můžeme pěstovat a prohlubovat u našich vojáků nejdůležitější morálně politické hodnoty jako ideové přesvědčení, politické uvědomění, vysokou ukázněnost a revoluční bdělost, ostražitost.

Obsahem psychologické přípravy má být formování psychologické odolnosti a pevnosti. K tomu patří takové vlastnosti a hodnoty, jako schopnost plnit jakékoli bojové úkoly, rozhodně a směle si počínat v nebezpečných a napjatých situacích soudobého boje, soudobé války; přitom si počínat v plném souladu s komunistickým přesvědčením a mravními principy jednání. Pro psychologickou odolnost a pevnost je také důležité cílevědomě a vytvářele rozvíjet a zdokonalovat psychiku vojáků, jejich schopnost úspěšně vydr-

žet i ty nejtěžší a nejtvrďší zkoušky války s použitím zbraní hromadného ničení nebo jen konvenčních zbraní; vydržet jakékoli morálně psychické i fyzické zatížení a vypětí; v těžkých a kritických momentech projevovat sebeovládání, pevnost, odvahu, statečnost; počínat si v boji odhodlaně, iniciativně a aktivně; dovedně využívat všechny kvality bojové techniky a zbraní v různých podmínkách terénu, počasí a denní či noční doby.

V praxi ve výchovné práci i při výcviku vojsk třeba brát v úvahu, že morálně politická a psychologická příprava jsou navzájem těsně spojeny a podmíněny, že jedna souvisí těsně s druhou jako dvě spojené nádoby.

Jde o jednotný, neoddělitelný proces pěstování vysokých morálně politických, kvalit našich vojáků, které jsou předpokladem a zárukou splnění jakéhokoli bojového úkolu v soudobé válce. V tomto procesu je základem morálně politická připravenost vojáků, jejich hluboké přesvědčení a politické uvědomění, které napomáhají růstu a posilování bezmezné oddanosti věci socialismu, upevňují neotřesitelnou věrnost principům proletářského internacionalismu.

Jedním z nejdůležitějších úkolů v psychologické přípravě vojsk v průběhu bojového výcviku je také formování odhodlání a rozhodnosti k překonávání nebezpečí strachu a obtíží bojových podmínek.

Z vpředu uvedeného obrazu a představy boje vyplývá i požadavek vypěstovat u vojáků schopnost překonávat velké nervové psychické zatížení, napětí a kritické situace, které mohou vzniknout při vedení soudobé bojové činnosti. Vzhledem k tomuto cíli je nezbytné, aby vojáci v bojové přípravě a při výcviku v mírové době zakoušeli a prožívali mnohé z těch těžkostí, s nimiž se setkají v boji; aby se nacházeli v situacích, naplněných prvky nebezpečí i rozumných rizik, dovolených v mírových podmínkách. Zde platí od slova do písmene: „Těžko při výcviku, lehké v boji“. Toto heslo má a musí mít tedy konkrétní obsah i z hlediska pěstování vysokých morálně politických, bojových a psychologických kvalit našich vojáků. Důležité místo má příprava a výcvik vojsk v podmínkách, které se co nejvíce přibližují bojové skutečnosti. Těmto požadavkům a podmínkám má odpovídat i **systém polní přípravy** posluchačů na vojenské akademii a vojáků v útvarcích a svazcích. První místo v tomto systému mají taktická zaměstnání a cvičení, školní a bojové střelby. Rovněž je třeba docenit i to, že posluchači a vojáci sledují, hodnotí a využívají v polní přípravě skutečný terén,

jeho členitost a pokrytost, jeho ochranné vlastnosti. Jen v terénu je možné používat imitační prostředky, které znázorňují prvky bojové činnosti a situací.

Dalším úkolem psychologické přípravy je **formování psychologie vojenského kolektivu**. K ní musíme počítat veřejné mínění, náklady, návyky, vzájemné vztahy a emoční reakce, odpovídající požadavkům soudobého boje. Je-li psychologie vojenského kolektivu usměrněna pozitivně,

může aktivně působit na chování a jednání každého vojáka, na charakter vlivu událostí a podmínek situace na něho, ukážímu jej. Negativně usměrněná psychologie kolektivu může se projevat ve falešném kamarádství a kolektivismu, v narušení vojenské kázně. Velký a někdy i rozhodující vliv na kolektiv má vždy velitel nebo náčelník. Proto je i velká odpovědnost velitelů za psychologii kolektivu jak v míru, tak ve válce.

Požadavky na psychologickou přípravu

Soudobý boj je charakterizován množstvím závalů, požárů, překážek, zničených prostorů, různých zvukových i světelných dráždičů, velikých ztrát na živé síle i technice. Takový charakter soudobého boje klade zvláštní požadavky na psychologickou přípravu vojsk, na jejich připravenost k válce. K požadavkům patří přesvědčení o vítězství, připravenost k rozhodné činnosti až do sebeobětování za věc socialismu; správná představa o charakteru pravděpodobné války a boje, o prostředcích jejich vedení; přesvědčení o síle vlastních zbraní a účinnosti prostředků ochrany proti zbraním nepřítele; víra ve vlastní vojenské mistrovství i dovednost vlastních velitelů. V této souvislosti stojí za to připomenout vliv osobního příkladu, ideově politické vyspělosti, vojenskoodborné připravenosti a praktické dovednosti velitelů všech stupňů na psychologický stav svěřených vojenských kolektivů. Pěstování, utváření a výchova odpovídajících hodnot v průběhu bojové přípravy napomáhá formovat u vojáků vnitřní psychologickou připravenost ke každé válce, včetně raketové jaderné války.

Nejdůležitějším požadavkem na psychologickou přípravu je formování emoční volní pevnosti. Pod ní je třeba chápat schopnost postavit se tváří v tvář jakémukoli nebezpečí, překonávat a vydržet negativní emoční působení na psychiku vojáků v bojové situaci. Dále k požadavkům na psychologickou připravenost bezesporu patří i utváření spolehlivosti psychiky, to jest schopnosti zachovat aktivnost v jednání a chování každého vojáka ve složitých podmínkách boje. Konečně je třeba jako podstatný prvek morálního faktoru pěstovat a vychovávat u všech vojáků v procesu bojové přípravy, nezávisle na speciálnosti:

— vysoké mravní a estetické city, jako lásku k socialistické vlasti v národním i internacionálním pojetí, především k Sovětskému svazu a ostatním socialistickým zemím;

— čest a důstojnost být vojákem k ochraně a obraně nejpokrokovějšího společenského zřízení a vymožeností socialistické revoluce, vědomí povinnosti a osobní odpovědnosti, kolektivnost a vojenské bojové soudružství;

— mravní a volní hodnoty jako čestnost, pravdivost, sebeovládání, statečnost, pevnost a rozhodnost, smělost a odvahu, iniciativu, rozumnost a aktivnost v jednání;

— rozvíjet i intelektuální kvality jako např. rychlost v myšlení, profesionální paměť, schopnost pozorovat a předvídat;

— zvyšovat citlivost smyslů, bystrost reagování, koordinaci a stálost pohybů.

Kromě toho je žádoucí na podkladě dobrých technických i praktických znalostí vychovávat u vojáků přesvědčení o kvalitách a důvěru ve svou zbraň a bojovou techniku všeho druhu, přesvědčení o účinnosti prostředků ochrany před zbraněmi nepřítele; soustavně překonávat u vojáků tzv. „jaderný strach“ a jiné. Jedním z požadavků soudobého boje je formování psychických hodnot s přihlédnutím k specifice přípravy vojáků pro vedení bojové činnosti; to jest takových kvalit, které zajišťují stálost profesionálního mistrovství specialistů na bojišti a dovolují úspěšně plnit bojové úkoly.

Tak např. v raketových a dělostřeleckých útvech stojí na prvním místě otázka výchovy a pěstování u všech vojáků pocitu vysoké osobní zodpovědnosti, čestnosti i pravdivosti, pevného přesvědčení a důvěry v dokonalost vlastních zbraní; rozvíjet technické myšlení, operativní paměť, snahu po sebekontrolu; vést vojáky k projevům samostatnosti a iniciativy.

U operátorů PTRS a obsluh děl pro přímou střelbu zase usilovat o vypěstování schopnosti správně v boji hodnotit vzdálenost a čas; prohlubovat spolehlivost vizuálně pohybových koordinací, rychlost a spolehlivost reakce, soustředění se a rychlé přenášení pozornosti, soustavné pozorování bojiště; vychovávat u nich sebeovládání a statečnost. Důležité místo má

i příprava psychiky vojáků k noční bojové činnosti.

Psychologická příprava průzkumníků má rovněž řadu zvláštností, vyplývajících z charakteru jejich bojového určení, jako jsou např. činnost v týlu nepříteli; plnění bojových úkolů v sestavě nevelkých skupin i jednotlivě, samostatně; stálé nebezpečí zjištění a nenadálého setkání se tvář v tvář s nepřítelem apod.

Na morální pevnosti průzkumníků, na stupni rozvinutí jejich psychologických poznávacích procesů, zvláště v oblasti vnímání, vstřebávání jevů a uchovávání v paměti, pohotového reagování, fyzické stálosti, smělosti, rozhodnosti až do drzosti v jednání, v mnohém závisí úspěšné splnění bojových úkolů průzkumu. A bez včasných, pravdivých, hodnotných a spolehlivých zpráv o nepříteli není myslitelné správné rozhodnutí velitelů a žádná efektivní bojová činnost.

Proto obsahem psychologické přípravy průzkumníků musí být objasňování úlohy a klíčového významu průzkumu v soudobém boji, výchova a pěstování jejich čestnosti a pravdivosti, popularizovat hrdinské činy sovětských průzkumníků z let Velké vlastenecké války a další prvky.

Kromě toho důležitým prvkem psychologické přípravy průzkumníků je utváření schopnosti spolehlivě vnímat v podmínkách vnějších rušivých vlivů; další zdokonalování zrakových i sluchových vjemů průzkumníků; trénování jejich paměti; formování jejich rychlosti reagování, vynalézavosti a iniciativy v jednání.

K tomu je prospěšné široce praktikovat již ve cvičeních vytváření lécek na směrech postupu průzkumníků a nenadálé zahajování palby „nepřítelem“.

V psychologické přípravě průzkumníků má také důležité místo výchova k nebojácnosti, ke smělosti a rozhodnosti v činech; pěstování a zvyšování návyků a schopnosti dlouhou dobu pozorovat a uchovávat v paměti získané poznatky, přesně a rychle je předávat k dalšímu využití. Analogicky třeba brát v úvahu zvláštnosti metod a o obsahu psychologické přípravy i jiných specialistů.

Zároveň však intenzivnost a jednostrannost bojové činnosti řady specialistů v podmínkách velkého nedostatku času a působení vnějších dráždivých vlivů v podmínkách soudobého boje zvyšuje význam nervové psychické stálosti a pevnosti, odolávání rušivým jevům; zdůrazňuje důležitost návyků a kvalit v oblasti vnímání, paměti i myšlení.

Formování vysokých psychologických hodnot nemůžeme dosáhnout nějakými

jednorázovými opatřeními. Je to proces cílevědomého a soustavného působení na vědomí, city a vůli člověka-vojáka, na celou jeho psychiku.

Bude správně zamyslet se i nad tím, **jakými metodami můžeme dosáhnout vysokých psychologických kvalit?**

Základ psychologické přípravy spočívá v dovednosti vnést do procesu bojové přípravy vojsk nenásilné prvky napětí a překvapení, nebezpečí a rizik, aktivnosti a tvůrčího přístupu k řešení všech úkolů a situací. Jakákoli šablonovitost a schematičnost ve výcviku a výchově byla a je krajně škodlivá. Totéž platí i pro systém přípravy žáků a posluchačů ve všech vojenských školách.

Ke zvýšení psychologické přípravy také napomáhá vytvoření co nejrealističtější představy o soudobém boji s využitím různých imitačních prostředků a činnosti značkářů nepřátelské soustavy. Obojí prohlubuje výchovu k důvěře ve vlastní zbraň a prostředky ochrany.

Materiálně technická základna bojové a politické přípravy dává možnost širšího využití: automechanizovaných imitačních souprav pro střelbu z ručních zbraní, tanků i děl; trhavin všeho druhu a imitátorů jaderných výbuchů; cvičných chemických prostředků a napodobenin k zamoření bojové techniky radioaktivním prachem; cvičných granátů a fúgasů; cvičných i skutečných náloží; dýmových granátů a střel; signálních a osvětlovacích raket; plamenometů a cvičných dělostřeleckých střel; různých druhů min; přenosů záznamů zvukových efektů boje; využití různorodých ženijních překážek a zátarasů s překvapením pro vojska (minová cvičná pole; jaderné miny atd.); drátěných a těžko zjistitelných překážek, PT příkopů a tankových lécek; závalů a barikád, rozrušených úseků komunikací a mostů; požárů a maket poškozené a zničené bojové techniky, maket mrtvol apod.

Zkrátka řečeno vytvořit takové podmínky, které působí na psychiku vojsk obdobně jako v boji.

Všechno, co bylo dosud řečeno, je možné v optimální míře realizovat na různých cvičeních s vojsky.

Na cvičeních se v jednotném komplexu projevují a uplatňují znalosti, dovednosti i návyky, morálně politické i psychologické kvality, osvojené a získané v procesu výcviku a výchovy. Na cvičeních vznikají také psychické stavy a pocity, blízké k těm, které jsou charakteristické pro bojovou situaci. Všechno to umožňuje nejen zdokonalovat psychiku, ale také prověřovat psychologickou připravenost vojáků k vedení bojové činnosti. Je ke ško-

dě věci, že např. ve druhé polovině šedesátých let převládaly na VA AZ vážné deformace v pojetí přípravy posluchačů, jež objektivně snižovaly výsledky účelově vojenské a zejména polní přípravy, oslabovaly a téměř negovaly vojenský charakter školy a dělaly cíl a obsah přípravy posluchačů srovnatelný s civilními vysokými školami a měly tak vliv i na snížení kázně a bojeschopnosti celé armády.

Podle cenných zkušeností Sovětské armády mohou být cvičení dobrou školou psychologické přípravy vojsk jen tehdy, budou-li se v jejich průběhu vytvářet podmínky, vyžadující od vojáků aktivní činnost, bude-li se dovedně vytvářet maximálně reálný obraz boje, „bojuje-li“ se s aktivním, úporným a dobře připraveným nepřítelem; pocítí-li vojáci fyzickou námahu a strádání; projeví-li se především v dynamice bojové činnosti prvky nebezpečí a rizik; zajistí-li cvičení podmínky pro systematický boj vojáků s napětím, strachem a ti budou nuceni je překonávat.

Vycházíme-li z cílů psychologické přípravy, musíme rovněž vyhlašovat poplach s překvapením, zpravidla při „působení“ vzdušného a pozemního nepřítele.

Nejvážnějším úkolem psychologické přípravy je dosáhnout spolehlivé činnosti vojsk v podmínkách použití nepřítelem zbraní hromadného ničení. Tohoto úkolu dosáhneme:

- formováním správné představy o charakteru boje s použitím jaderných, chemických a bakteriologických zbraní;
- výchovou k přesvědčení o možnosti vyplnit stanovené bojové úkoly v podmínkách použití zbraní hromadného ničení;
- výchovou k přesvědčení o spolehlivosti a účinnosti ochranných vlastností techniky, terénu, ženíjních staveb a jiných prací i ochranných prostředků jednotlivce;
- vypěstováním návyků v překonávání úseků zamořených radioaktivními i bojovými chemickými látkami bez snížení bojové aktivity i tempa útoku;
- formováním dovedností a návyků k rychlému odstraňování následků použití zbraní hromadného ničení nepřítelem a

k obnovení bojeschopnosti jednotek a útvarů, především pevného velení;

— výchovou k pevnosti, odolnosti a statečnosti, schopnosti působit dlouhou dobu v ochranných prostředcích.

Psychologická příprava jako jedna z podstatných částí morálního faktoru, má velký význam také v **podmínkách vedení bojové činnosti s použitím jen konvenčních zbraní**. Zvláště je důležité připravit všechny vojáky k tomu, aby vydrželi a aktivně si vedli i při hromadných náletech nepřátelského letectva, při činnosti nepřátelských výsadků a diverzně průzkumných skupin. Na cvičeních je užitečné a také i nutné rozehrávat boj různých nastražených lécek a odřadů, zvláště v noci a v podmínkách omezené viditelnosti.

V útočném boji je třeba pěstovat a upevňovat takové hodnoty a vlastnosti jako neoblomnou vůli a rozhodnost aktivní bojovou činností spolu s rychlou a přesnou hromadnou palbou rozdrtit nepřítele; vychovávat k bojovému vojenskému soudružství a vzájemné pomoci druhá druhu na bojišti; k smělosti a odvaze, rozhodnosti a iniciativě. Je také velmi důležité dosáhnout toho, aby vojska šla na zteč a útočila bezprostředně za výbuchy střel i pum na nejmenší vzdálenost.

Rovněž je prospěšné procvičovat na zaměstnáních a cvičeních v terénu způsob palběného doprovodu útočících vojsk s cílem vyhnout se v největší míře chybám při bojové střelbě. Neočekávané změny v situacích mohou vést velitele k rychlému rozhodování a vojska k rozhodné činnosti.

Velmi vysoká úroveň psychologické přípravy musí být v jednotkách, které mají působit v týlu nepřítele.

V naší ČSLA zatím nebyla otázkám psychologické přípravy věnována ani v teorii ani v praxi výchovy a výcviku vojsk žádoucí pozornost. Proto je nezbytné všechny otázky, spojené s řešením problémů psychologické přípravy, důkladně i teoreticky zkoumat, rozpracovávat a realizovat v praxi při výchově a výcviku vojsk.